

Predsjednički izbori u praksi Ustavnog suda

Sandra Marković*

Dan je vrlo opsežan pregled prakse Ustavnog suda u pogledu izbora za predsjednika Republike Hrvatske. obuhvaćeni su izborni sporovi i uloga Ustavnog suda u nadzoru izbora. Ti su izbori održani 1992., 1997., 2000. i 2005., a u tijeku su i peti izbori nakon osamostaljenja Hrvatske.

Ključne riječi: predsjednik Republike Hrvatske, izbori, izborno pravo, Ustavni sud

1. Uvod

Ustav Republike Hrvatske određuje da se predsjednik Republike bira većinom svih birača koji su glasovali na temelju općeg i jednakoga biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina. Ako nijedan kandidat ne dobije većinu, izbor se ponavlja nakon 14 dana kad se bira između dvaju kandidata koja su u prvom glasovanju dobili najviše glasova. Ako koji od njih odustane, pravo da bude ponovo biran stječe kandidat koji je sljedeći po broju dobivenih glasova. Izbor se obavlja najmanje 30, a najviše 60 dana prije isteka mandata. Nitko ne može biti biran više od dva puta. Prije preuzimanja dužnosti predsjednik Republike pred predsjednikom Ustavnog suda polaže svečanu prisegu kojom se obvezuje na vjernost Ustavu (čl. 94.). Izbor predsjednika Republike, prisega i njezino polaganje uređuje se zakonom (čl. 7.).

---

* Sandra Marković, viša ustavnosudska savjetnica Ustavnog suda Republike Hrvatske, studentica doktorskog studija javnog prava i javne uprave na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (senior court advisor at the Constitutional Court of the Republic of Croatia, PhD student in public law and public administration at the Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia)

Pravo biti biran odnosno kandidirati se za predsjednika Republike imaju svi punoljetni državljani. Kandidate mogu predlagati političke stranke, kao i birači, pojedinačno ili skupno. Bez obzira na to tko predlaže kandidata za predsjednika, kandidat mora prikupiti najmanje 10.000 potpisa birača koji podržavaju njegovu kandidaturu. Svaki birač može svojim potpisom podržati samo jednog kandidata.¹

Predsjednički izbori koji će se održati 27. prosinca 2009.² bit će peti predsjednički izbori održani po Ustavu iz 1990. Prethodni su predsjednički izbori održani 1992., 1997., 2000. i 2005.³

2. Predsjednički izbori 1992.

Na izborima održanim 2. kolovoza 1992. pobijedio je Franjo Tuđman, koji je u prvom krugu izbora pobijedio Dražena Budišu, Savku Dabčević Kučar, Dobroslava Paragu, Silvija Degena, Marka Veselicu, Ivana Cesara i Antuna Vujića, dobivši 56,73% glasova.

2.1. Izborni sporovi

2.1.1. Rješenje U-VIIA-181/1992

Ovim rješenjem⁴ Ustavni je sud odbio žalbu Općinskog odbora Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) općine Slavonski Brod podnesenu protiv

¹ Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske, NN 22/92, 42/92 – ispr., 71/97, 69/04 – Odluka Ustavnog suda U-I-2495/2002 od 11. svibnja 2004., 99/04 – ispr. Odluke. Tom je odlukom Ustavni sud ukinuo odredbe čl. 44/1., 44/2. i čl. 47/1. u dijelu koji glasi »kao i kandidat za predsjednika Republike koji je nezadovoljan takvom odlukom«.

² Ako nijedan kandidat ne osvoji više od 50 posto glasova, drugi krug izbora bit će održan 10. siječnja 2010.

³ Prije navedenih izbora, na temelju amandmana XLIX t. 10. al. 2. na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske i čl. 36. al. 2. Poslovnika Sabora, Sabor Socijalističke Republike Hrvatske na zajedničkoj sjednici Vijeća udruženog rada, Vijeća općina i Društveno-političkog vijeća 30. svibnja 1990. donio je Odluku o izboru predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske. Za predsjednika SRH izabran je dr. Franjo Tuđman.

⁴ Rješenje U-VIIA-181/1992 od 3. srpnja 1992. objavljeno je u NN 43/92 s oznakom U-VII-181/1992.

U praksi Ustavnog suda izborni se sporovi u novije vrijeme označavaju signaturom U-VIIA, za razliku od nadzora koji se označava U-VII. Prije toga i izborni sporovi označivali su se sa U-VII te su stoga sve prijašnje odluke objavljene pod signaturom U-VII. U radu se koristi nova signatura, jer su i prethodne oznake korigirane u praksi Suda.

rješenja Izborne komisije Republike Hrvatske. Tim rješenjem odbijen je prigovor žaliteljice protiv rješenja o imenovanju članova Općinske izborne komisije i rješenja o imenovanju članova Izborne komisije Izborne jedinice broj VII. U žalbi je istaknuto nezadovoljstvo osobama imenovanim u komisijama budući da, kako je smatrala žaliteljica, članovi komisija i njihovi zamjenici ne moraju biti isključivo nositelji pravosudnih funkcija, već mogu biti i drugi diplomirani pravnici.

Ustavni je sud ocijenio da žalba nije osnovana, budući da iz žalbenih navoda proizlazi da svi članovi i njihovi zamjenici ispunjavaju uvjete propisane čl. 20. Zakona o izboru predsjednika Republike Hrvatske (ZIPRH), kojim je određeno da moraju biti diplomirani pravnici.

2.1.2. Rješenje U-VIIA-220/1992

Ustavni sud odbio je⁵ prijedlog Hrvatske narodne stranke (HNS), podnesen u povodu rješenja Izborne komisije Republike Hrvatske, te istodobno odbio prijedlog HNS-a za pokretanje postupka za ocjenu zakonitosti Obvezatnih uputa br. XII (NN 45/92) Izborne komisije.

Izborna komisija odbacila je prigovor HNS-a i nije udovoljila traženju stranke da se dopune Obvezatne upute br. XII ili drugim izričitim javnim priopćenjem obznani da se zabrana isticanja fotografija i slika u glasačkoj prostoriji odnosi i na fotografije i slike dr. Franje Tuđmana, pa i kao predsjednika Republike.

Ustavni je sud ocijenio da iz sadržaja t. 1. osporenih Obvezatnih uputa jasno i nedvosmisleno proizlazi da se u prostoriji za glasovanje ne smiju isticati, dakle ni nalaziti, nikakve umjetničke slike ni fotografije, ni stranački simboli, ni drugi simboli ni oznake, pa ni slika nijednog predsjedničkog kandidata, kojima bi se mogla favorizirati bilo koja politička stranka. Uz tako jasnu uputu, Ustavni sud je ocijenio da nema potrebe za nadopunom uputa u smislu zahtjeva HNS-a.

2.2. Nadzor

2.2.1. Rješenje U-VII-216/1992

Navedenim rješenjem⁶ odbijen je zahtjev HNS-a da se donese odluka kojom će se onemogućiti glasovanje na izbornim mjestima u inozemstvu

⁵ Rješenje U-VIIA-220/1992 od 28. srpnja 1992., NN 47/92.

⁶ Rješenje U-VIIA-216/1992 od 27. srpnja 1992., NN 47/92.

koja se ne nalaze u prostorijama hrvatskih diplomatskih predstavništava i inozemnih ureda. HNS je zatražio da Ustavni sud donese odluku kojom će se onemogućiti glasovanje suprotno propisima. Zahtjevu je priložio Informaciju u vezi s hrvatskim izborima od 2. kolovoza 1992. koju je objavila Ambasada Republike Hrvatske u Bonnu. Žaliteljica je navela da će hrvatski državljani u SR Njemačkoj moći glasovati na biralištima koja se nalaze u više njemačkih gradova i mjesta, pa i na biračkim mjestima koja se ne nalaze u prostorijama hrvatskih diplomatskih predstavništava i inozemnih ureda. Dopunom zahtjeva zatražila je da se to zabrani i u Kanadi.

Ustavni sud nije prihvatio zahtjev. Prema odredbama čl. 25/1. ZIPRH-a i čl. 34/1. Zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske (ZIZSRH), glasovanje državljana Republike Hrvatske za izbor predsjednika Republike i zastupnike u Sabor obavlja se i na biračkim mjestima u hrvatskim diplomatskim predstavništvima i inozemnim uredima. Navedene zakonske odredbe, po ocjeni Suda, ne isključuju pravo Izborne komisije da utvrdi biračka mjesta u inozemstvu u prostorijama i prostorima što će se smatrati područjem diplomatskog konzularnog predstavništva odnosno inozemnog ureda Republike Hrvatske za provođenje izbora. Sve to u svezi s propisima i odobrenjem zemlje u kojoj se predstavništvo odnosno inozemni ured nalazi.

2.2.2. Rješenje U-VII-223/1992

Ustavni je sud odbio⁷ prijedloge HNS-a da Izborna komisija Republike Hrvatske izda priopćenje o popisima birača. HNS je predložio da Izborna komisija izda priopćenje za javnost u kojem će izraziti nedvojben stav o uvjetima upisa o popis birača, a povodom priopćenja koje je 8. srpnja 1992. izdalo Ministarstvo pravosuđa i uprave. Izborna je komisija odbacila taj prijedlog kao nedopušten.

Ustavni je sud ocijenio da podnesak HNS-a, iako nazvan žalbom, nema svojstvo tog pravnog lijeka predviđenog odredbama čl. 43. u svezi s čl. 46. ZIPRH odnosno čl. 53. u svezi s čl. 57. ZIZSRH-a. Sud je naveo da time nije isključena nadležnost Ustavnog suda utvrđena u čl. 125. al. 7. Ustava o nadzoru ustavnosti i zakonitosti izbora i čl. 39. i 40. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu (NN 13/91). Stoga je Ustavni sud smatrao navedeni podnesak HNS-a prijedlogom za nadzor nad ustavnošću i zakonitošću izbora.

⁷ Rješenje U-VII-223/1992 od 27. srpnja 1992., NN 47/92.

Ustavni sud je utvrdio da prijedlozi HNS-a nisu osnovani. Nadzor nad provođenjem Zakona o popisima birača u smislu odredbe čl. 34. tog zakona provodi Ministarstvo pravosuđa i uprave. Na temelju odredbe čl. 11. u svezi s čl. 3. Zakona, popisi birača su javne knjige, a popis birača vodi organ uprave nadležan za poslove opće uprave. Na temelju tih zakonskih odredaba Ministarstvo pravosuđa i uprave izdalo je 8. srpnja 1992. priopćenje o evidentiranju hrvatskih državljana u popise birača. Izborna komisija nadležna je u smislu čl. 22/1. t. 1. i 2. ZIPRH odnosno čl. 31/1. t. 1. i 2. ZIZSRH brinuti se za zakonitu pripremu i provođenje izbora predsjednika Republike i zastupnika za Sabor, odnosno davati obvezatne upute za rad općinskih izbornih komisija te izbornih komisija izbornih jedinica i biračkih odbora. Međutim, Ustavni sud je naveo da ona nije dužna unaprijed zauzimati stajalište o valjanosti izvadaka iz zaključenih i potvrđenih popisa birača koje će nadležni organi u smislu čl. 25/2. ZPB-a dostavljati općinskoj izbornoj komisiji, niti je u tom smislu dužna davati obvezatne upute. Iz navedenog je Ustavni sud ocijenio da prijedlozi HNS-a nisu osnovani.

2.2.3. Rješenje VII-224/1992

Ovim rješenjem⁸ odbijen je prijedlog HNS-a za izdavanjem priopćenja za javnost o izbornoj promidžbi. U prijedlogu je navedeno da se ta i druge oporbene stranke u izbornoj promidžbi preko sredstava javnog priopćivanja, posebno Hrvatske televizije, stavljaju u neravnopravan položaj u odnosu prema vladajućoj stranci i Predsjedniku Republike, koji je također jedan od kandidata za predsjednika Republike u raspisanim izborima. To po njihovu mišljenju posebno dolazi do izražaja kad se istovremeno putem HTV-a prezentiraju kandidati za zastupnike u Sabor i kandidat za predsjednika Republike od stranke na vlasti u obavljanju državičkih funkcija, a naknadno, u posebnom bloku, ponovo se isti kandidati prezentiraju u funkciji izborne promidžbe. Na taj se način dovode u pitanje odredbe čl. 13. i 14. ZIPRH i čl. 18. i 19. ZIZSRH.

Ustavni sud je ocijenio da je prema čl. 22. t. 6. ZIPRH i čl. 31. t. 7. ZIZSRH radi osiguravanja jednakih uvjeta svih kandidata za predsjednika Republike i kandidata za zastupnike u Sabor Izborna komisija Republike Hrvatske dužna nadzirati pravilnost izborne promidžbe u skladu sa zako-

⁸ Rješenje U-VII-224/1992 od 28. srpnja 1992.

nom. Izborna je komisija, dakle, nadležna nadzirati ostvarivanje odredaba čl. 13. i 14. ZIPRH te odredaba čl. 18. i 19. ZIZSRH.

U skladu s tim Izborna komisija je izvijestila HNS da nema osnove za izdavanjem predmetnog javnog priopćenja, budući da na temelju ZIPRH i ZIZSRH nema ovlast kontrolirati ni u postupku izbora izvršavanje državičkih obveza pojedinih državnih djelatnika te utjecati na bilo kakvo utvrđivanje rasporeda u obavljanju pojedinih državičkih aktivnosti, pa i u slučaju kad su ti djelatnici izborni kandidati za predsjednika Republike i za Sabor.

Ustavni sud nije smatrao da bi nastup pojedinih državnih djelatnika u obavljanju njihove državičke aktivnosti putem HTV-a i drugih sredstava javnog priopćivanja doveo u pitanje spomenute odredbe Zakona o osiguravanju jednakih uvjeta svim kandidatima u izbornoj promidžbi te je u skladu s tim prijedlog HNS-a odbio kao neosnovan.

3. Predsjednički izbori 1997.

Na izborima održanima 15. lipnja 1997. Franjo Tuđman u prvom je krugu pobijedio Zdravka Tomca i Vladimira Gotovca s osvojenih 61,41% glasova te tako osigurao drugi mandat.

3.1. Izborni sporovi

3.1.1. Rješenje U-VIIA-696/1997

Žalbu Josipa Lončarića izjavljenu protiv zaključka Izbornog povjerenstva Republike Hrvatske Ustavni sud odbio je kao neosnovanu.⁹ Navedenim zaključkom odbačen je kao nedopušten njegov prigovor na kandidaturu dr. Franje Tuđmana za predsjednika Republike. Tvrdio je da je Izorno povjerenstvo postupilo protivno zakonu odbacivši njegov prigovor jer da on kao birač ima pravo na ulaganje prigovora.

Ustavni sud je obrazložio da prema čl. 44/1. ZIPRH prigovore zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja može podnijeti samo ona politička stranka, dvije političke stranke ili više političkih stranaka kao i birači koji su predložili kandidata za predsjednika Republike i kandidati za predsjed-

⁹ Rješenje U-VIIA-696/1997 od 6. lipnja 1997.

nika Republike. Sud je utvrdio da ni u prigovoru ni u žalbi podnesenoj protiv rješenja Izbornog povjerenstva žalitelj nije pružio dokaz da bi bio među predlagateljima koji su predložili kandidata za predsjednika Republike.

3.2. Nadzor

3.2.1. Priopćenje U-VII-680/1997

Ustavni sud je primio prijedlog Socijaldemokratske partije Hrvatske (SDP) za nadzor nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike kojim je bila osporena zakonitost Programskih pravila Hrvatske radiotelevizije za praćenje izbora za predsjednika Republike 1997. uz istodobno upozorenje na njihovo kršenje već prvog dana izborne promidžbe (28. svibnja 1997.).

Glava IV. Programskih pravila sadržavala je odredbe o komercijalnoj promidžbi. Budući da korištenje komercijalne promidžbe ovisi o financijskim mogućnostima pojedinih kandidata, podnositelj prijedloga smatrao je da to dovodi do narušavanja ravnopravnosti kandidata u postupku promidžbe. Predložio je da bi komercijalnu promidžbu trebalo onemogućiti ili, s obzirom na to da je zakon ne zabranjuje, barem ograničiti na onoliko minuta koliko kandidati dobivaju u pojedinim redovnim informativnim emisijama. Podnositelj prijedloga također je smatrao da u emisijama pod pokroviteljstvom ta oznaka mora biti jasno označena, i to stalno, smatrajući da ta riječ (stalno) treba biti izričito unesena i u odredbe Programskih pravila. Nastavno, predlagatelj je naveo nedopustivim emitiranje spota kojim se reklamira videokaseta pod naslovom *Tuđman*, ocijenivši da HRT takvim postupanjem narušava jednakost svih kandidata jer se promiče jedan predsjednički kandidat. Zaključno je uputio na narušavanje jednakosti kandidata u izbornoj promidžbi kroz ostala sredstva javnog priopćivanja, smatrajući da je objavljivanje izbora tekstova jednog predsjedničkog kandidata, konkretno dr. Franje Tuđmana, u podlistku *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije* suprotno čl. 14/2. ZIPRH.

Ustavni sud je utvrdio da Programska pravila nisu sadržajem svojih odredaba protivna ZIPRH stoga što je HRT, propisujući Programska pravila, poglavito pravila glave IV. o komercijalnoj promidžbi, poštovao načelno određenje iz čl. 14/1. ZIPRH, prema kojem je taj medij dužan omogućiti svakom predsjedničkom kandidatu izlaganje svog izbornog programa u jednakom vremenu. Glede osporavanja odredbi Programskih pravila o ko-

mercijalnoj promidžbi, Sud je naveo da je takva promidžba dopuštena te da odredbe glave IV. Programskih pravila o komercijalnoj promidžbi nisu u suprotnosti sa ZIPRH te da nema osnove za njihovo onemogućivanje ili ograničavanje.

U svezi s daljnjim osporavanjem koje se odnosi na spot kojim se reklamira naprijed naznačena videokaseta, Sud je ocijenio, nakon što je pogledao osporeni spot, da takvim emitiranjem nije povrijeđeno ni ograničeno jednako pravo svih na korištenje komercijalnom promidžbom, jer da je riječ o komercijalnoj poruci kakve su uobičajene u komercijalnom programu HRT-a, u kojem se emitira čitav niz takvih komercijalnih poruka u marketingu proizvoda namijenjenom tržištu.

U svezi s prijedlogom da se izrijekom unese riječ *stalno* u dio Programskih pravila kojim se propisuju pravila o emitiranju emisija pod pokroviteljstvom, ocjena je Suda da takva dopuna nije nužna, jer Programska pravila sadržavaju u glavi IV. odredbe prema kojima emisije pod pokroviteljstvom moraju imati jasnu oznaku da su pod pokroviteljstvom. U primjeni te odredbe HRT je upućen da oznake da je riječ o emisijama pod pokroviteljstvom moraju biti takve da na primjeren način osiguraju stalno obavješćivanje gledatelja takve emisije da je riječ upravo o emisiji pod pokroviteljstvom.

Ustavni sud ocijenio je neosnovanima i prijedlog o narušavanju jednakosti kandidata u izbornoj promidžbi putem ostalih sredstava javnog priopćivanja, konkretno *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije*, kroz primjenu odredbi čl. 14/2. ZIPRH. Naime, polazeći od odredbi ZIPRH, objavljivanje tekstova neke osobe, kao što je konkretno objavljivanje tekstova dr. Franje Tuđmana u *Vjesniku* i *Slobodnoj Dalmaciji*, prema Ustavnom sudu, nema značenje izborne promidžbe i ne utječe na osiguravanje jednakih uvjeta svim kandidatima u izbornoj promidžbi. Riječ je o pitanju uređivačke politike svake tiskovine te odnosu autora i uredništva tiskovine.¹⁰

3.2.2. Rješenje U-VII-684/1997

Ovim je rješenjem¹¹ odbijena žalba Hrvatske stranke prava – 1861 (HSP 1861) i Dobroslava Parage protiv rješenja Izbornog povjerenstva Republike Hrvatske te nije prihvaćen njihov prijedlog za provođenje nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike u odnosu na

¹⁰ Priopćenje U-VII-680/1997 od 5. lipnja 1997., NN 57/97.

¹¹ Rješenje U-VII-684/1997 od 4. lipnja 1997.

objavu liste kandidata za predsjednika Republike. Tim rješenjem Izbornog povjerenstva odbijen je prigovor HSP 1861 kojim se upozoravalo na nepravilnosti i onemogućivanje kandidata te stranke Dobroslava Parage u postupku kandidiranja za kandidata za predsjednika Republike. Istim rješenjem odbačena je kandidatura za predsjednika Republike kandidata Dobroslava Parage kao nepravodobna.

U žalbi je navedeno da su se nepravilnosti sastojale u objavi vijesti u središnjem dnevniku na Hrvatskoj televiziji na dan 22. svibnja 1997. prema kojoj HSP 1861 na predstojećim izborima podržava kandidata Vladu Gotovca. Ta vijest, unatoč traženju podnositelja žalbe, nije demantirana. S tom nepravilnošću povezana je i daljnja. Naime, nakon objavljivanja navedene vijesti HPT je HSP 1861 isključila telefonske i telefaks linije središnjice u uredu te političke stranke. Time je stranka, prema navodima žalitelja, onemogućena da tim sredstvima demantira naprijed spomenutu vijest. Naveli su da je noću od 24. na 25. svibnja pred kućom aktivista te stranke u Krapini aktivirana eksplozivna naprava.

Ustavni sud je istaknuo da prema odredbama čl. 10/1. ZIPRH prijedlozi kandidata za predsjednika Republike moraju prispijeti Izbornom povjerenstvu najkasnije u roku 12 dana od dana raspisivanja izbora. Rok za prispijeće prijedloga Izbornom povjerenstvu za kandidate za predsjednika Republike bio je 25. svibnja 1997. u 24 sata. Sud je utvrdio da je navedeni prijedlog HSP 1861 prispio u Izorno povjerenstvo 27. svibnja 1997., dakle po proteku navedenog roka.

Ustavni sud je utvrdio da je na HTV-u objavljena vijest o priopćenju glavnog tajnika HSLS o sporazumu o predlaganju Vladimira Gotovca u ime HSLS, ASH, HKDU, HNS, HSS i IDS, a najavljena je potpora nekoliko stranaka među kojima je i HSP 1861.

Glede isključenja telefonskih i telefaks priključaka Sud je, uvidom u pismo HPT od 4. lipnja 1997. i u kopije računa priložene uz žalbu, utvrdio da je pretplatnik u žalbi navedenih brojeva Dobroslav Paraga, a ne HSP 1861. Navedeni priključci isključeni su 22. svibnja zbog neplaćanja računa kroz tri mjeseca, i to nakon dviju opomena. Tri od tih priključaka ponovo su ukopčani već idući dan, tj. 23. svibnja, nakon utvrđenja da su računi plaćeni. Ustavni sud je zaključio da se to isključenje ne može povezati s emitiranjem naprijed navedene vijesti na HTV te da nije bilo od utjecaja na radnje podnositelja žalbe u prikupljanju potpisa za podržavanje kandidature HSP 1861.

Prijedlog za provođenje postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike temelji se na istim razlozima i činjenica-

ma kao i žalba. Ustavni sud je ocijenio da spomenuti navodi žalbe, koji su razmotreni u povodu prijedloga za provođenje nadzora, ne izazivaju niti sumnju u ustavnost i zakonitost dijela izbornih radnji na koje se odnose. Već iz navoda žalbe i prigovora razabire se tvrdnja da je više od 10.000 birača podržalo kandidaturu HSP 1861 kojom se predlagalo Dobroslava Paragu za kandidata za izbor za predsjednika Republike. Vijest emitirana nekoliko dana prije isteka roka za prispijeće prijedloga kandidata, prema kojoj vijesti, kako je utvrđeno, HSP tek najavljuje potporu kandidaturi drugih stranaka, i isključenje telefonskih i telefaks priključaka podnositelju žalbe nisu imali utjecaja na podržavanje kandidature HSP, jer su potpisi dovoljnog broja birača prikupljeni, ali su predani Izbornom povjerenstvu nakon proteka roka za njihovo prispijeće. Aktiviranje eksplozivne naprave, koje spominju podnositelji prijedloga, po ocjeni Ustavnog suda nije moglo utjecati na zakonitost izbora, budući da se ne mogu ni naslućivati povodi tom događaju.

3.2.3. Pismo U-VII-685/1997

Ustavni je sud ovim pismom¹² ocijenio da u konkretnom slučaju nema razloga za postupanje. Uvidom u dvominutni prilog s predizbornog skupa HDZ-a u Klovićevim dvorima, na kojem je predsjednik dr. Franjo Tuđman iznio svoj predizborni program kao kandidat HDZ-a, što je kao prilog bilo prikazano u središnjoj informativnoj emisiji *Dnevnik* od 28. svibnja 1997. u bloku pod nazivom *Izbori* te u prilogu s istog predizbornog skupa pod nazivom *Predsjednik za predsjednika*, emitiranom istog dana u 21,30 sati, utvrđeno je da je general bojnik Krešimir Kašpar bio prisutan skupu u časničkoj odori, kako to ističu podnositelji zahtjeva.

Po ocjeni Ustavnog suda pojavom general bojnika Krešimira Kašpara u vojnoj časničkoj odori na navedenom predizbornom skupu u pratnji predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana, kao njegova pobočnika, nisu povrijeđena pravila izborne promidžbe niti su povrijeđene odredbe čl. 42. Zakona o obrani (NN 74/93, 57/96), jer je general bojnik Krešimir Kašpar bio i u tom trenutku na dužnosti kao pobočnik Predsjednika Republike Hrvatske u odori koja je obvezatna za obnašanje te dužnosti.

¹² Pismo U-VII-685/1997 od 4. lipnja 1997.

3.2.4. Rješenje U-VII-700/1997

Ustavni sud nije prihvatio prijedlog HSP 1861 za provođenje postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike za kandidiranje dr. Franje Tuđmana i zbog onemogućivanja isticanja Dobroslava Parage za kandidata za predsjednika Republike.¹³

Prvi dio zahtjeva obrazložen je navodom da je dr. Franjo Tuđman bio dva puta predsjednikom Republike te da je njegovo ponovno kandidiranje za predsjednika protivno odredbi čl. 95/2. Ustava. Drugi dio zahtjeva obrazložen je navodom da je HTV objavio vijest kako je HSP 1861 odlučio na predstojećim izborima poduprijeti kandidata Vladu Gotovca. Demanti te vijesti koji je podnositelj zahtjeva zatražio nije objavljen. Uz to HPT je, navodno, podnositelju zahtjeva isključio telefonske linije i time onemogućio da se aktivisti stranke koji su prikupljali potpise za podršku kandidature Dobroslava Parage obavijeste da i dalje skupljaju potpise.

Ustavni je sud naveo da se prema odredbi čl. 95/1. Ustava predsjednik Republike bira na temelju općeg i jednakog biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasanjem na vrijeme od pet godina, a po odredbi čl. 95/3. bira se većinom svih birača koji su glasovali. Prije nego preuzme dužnost predsjednik polaže svečanu prisegu kojom se obvezuje na vjernost Ustavu (95/7.).

Nadalje, prema odredbi čl. 95/2. Ustava, nitko ne može biti predsjednikom više od dva puta, ali ta se odredba kao i sve druge odredbe tog članka odnose samo na predsjednika koji je biran na neposrednim izborima i koji je dao prisegu sukladno odredbi čl. 95/7. Ustava.

Činjenica je da je dr. Franjo Tuđman bio predsjednik Predsjedništva bivše Socijalističke Republike Hrvatske, a na tu je dužnost izabran 30. svibnja 1990. na zajedničkoj sjednici Sabora suglasno amandmanu L. na Ustav SRH. Na temelju amandmana LXXIII. postao je 25. srpnja 1990. predsjednikom Republike Hrvatske, dakle prije donošenja Ustava Republike Hrvatske, pa se na to razdoblje taj ustav nije mogao odnositi. Nakon proglašenja Ustava 22. prosinca 1990., a na temelju čl. 7. Ustavnog zakona za provedbu Ustava, dr. Franjo Tuđman dobio je sve dužnosti i ovlasti predsjednika određene Ustavom, i to za prijelazno razdoblje do izbora za predsjednika Republike. I konačno, ZIPRH je stupio na snagu 25. travnja 1992., a dr. Franjo Tuđman je na prvim neposrednim izborima u skladu s

¹³ Rješenje U-VII-700/1997 od 11. lipnja 1997., NN 61/97.

Ustavom i ZIPRH 2. kolovoza 1992. izabran za predsjednika Republike prvi put.

Ustavni sud je nadalje naveo da je sve do izbora 2. kolovoza 1992. dr. Franjo Tuđman bio predsjednik Predsjedništva SRH, izabran na posrednim izborima, odnosno predsjednik koji je na tu dužnost došao po sili citiranih ustavnih amandmana odnosno Ustavnog zakona, a ne na temelju neposrednih izbora. Zbog toga se u smislu izloženog tumačenja odredbe čl. 95/2. Ustava na ovo razdoblje ta odredba ne može odnositi. To više što je riječ o prijelaznom razdoblju za koje je na temelju posebnih propisa i određenih državnopravnih potreba trebalo predsjednikom Republike imenovati osobu koja je prije obnašala dužnost predsjednika Predsjedništva SRH radi nesmetanog prelaska na novi ustavni i državnopravni sustav.

Ustavni sud je istaknuo da nema ustavnih i zakonskih zapreka da se dr. Franjo Tuđman kandidira za predsjednika Republike na izborima raspisanim 13. svibnja 1997.

O drugom dijelu zahtjeva, da se provede postupak nad ustavnošću i zakonitošću izbora, u odnosu na onemogućivanje podnositelja zahtjeva da istakne kandidata Dobroslava Paragu za predsjednika Republike, Ustavni sud već je odlučio rješenjem U-VII-684/1997.

3.2.5. Rješenje U-VII-710/1997

Ustavni sud odbio je zahtjev Hrvatske socijalno-liberalne stranke (HSLŠ) za provođenje nadzora nad određivanjem biračkih mjesta u Bosni i Hercegovini,¹⁴ koja je zatražila da se biračka mjesta odrede isključivo unutar službenih prostorija diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske.

Ustavni je sud naveo da je u izvješću br. 2 iz lipnja 1997. Izbornog povjerenstva Republike Hrvatske objavljen pregled biračkih mjesta u inozemstvu za izbor predsjednika Republike. Pod t. 6. pregleda navedena su biračka mjesta u Bosni i Hercegovini. Iz tog pregleda proizlazi da je u Bosni i Hercegovini određeno ukupno 19 biračkih mjesta za glasovanje hrvatskih državljana u toj zemlji. Svih 19 biračkih mjesta nalaze se u prostorijama diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske i njihovim uredima u Bosni i Hercegovini.

¹⁴ Rješenje U-VII-710/1997 od 10. lipnja 1997., NN 60/97.

Ustavni sud je ocijenio da su sva biračka mjesta u Bosni i Hercegovini određena u skladu s odredbom čl. 5. ZIPRH, prema kojoj se biračka mjesta u inozemstvu određuju u prostorima diplomatsko-konzularnih predstavništava i inozemnim uredima Republike Hrvatske.

3.2.6. *Pismo U-VII-730/1997*

Navode HSLs-a iznesene u »žalbi« da je Izorno povjerenstvo Republike Hrvatske povrijedilo čl. 45. ZIPRH i čl. 206. ZUP-a Ustavni sud ocijenio je pravno neutemeljenima. Izorno povjerenstvo, prema ocjeni Ustavnog suda, postupajući po prigovoru koristilo se svojim ovlastima iz čl. 22. t. 6. ZIPRH, koje ga ovlašćuju za nadziranje pravilnosti izborne promidžbe. Stoga je Izorno povjerenstvo prigovor uzelo u rad kao prijedlog za nadzor nad pravilnošću izborne promidžbe (a ne kao prijedlog za nadzor nad zakonitošću izbora), što je u skladu s čl. 22. t. 6. ZIPRH.

Pregledom osporenog spota Ustavni sud je utvrdio da nema osnova za pokretanje postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora.¹⁵

3.2.7. *Pismo U-VII-732/1997*

Podneskom nazvanim žalba protiv odluke Izbornog povjerenstva SDP je zatražio da Ustavni sud ne potvrdi motrište Povjerenstva o dopuštenosti upotrebe predsjedničke zastave u predsjedničkim izborima, jer da je to protivno zakonu, i to posebice odredbi čl. 24. Zakona o grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske.

Pregledom spota, navedenog u podnesku, Ustavni sud je utvrdio da nema osnove za provođenje postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora.¹⁶

3.2.8. *Pismo U-VII-740/1997*

Ustavni sud je raspravio o zahtjevu HSLs-a za provedbu postupka općeg nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike u svezi s biračkim mjestima na kojima glasuju osobe na službi u oružanim snagama, a sve to u svezi s odgovorom Izbornog povjerenstva.

¹⁵ Pismo U-VII-730/1997 od 12. lipnja 1997.

¹⁶ Pismo U-VII-732/1997 od 12. lipnja 1997.

Ustavni sud je zaključio da Izorno povjerenstvo nije u primjerenom vremenu raspravilo o zahtjevu i odgovorilo na zahtjev Koordinacije oporbenih stranaka za promatranje predsjedničkih izbora (KOSPI) koji je dostavljen Izbornom povjerenstvu 3. lipnja 1997. Taj je odgovor dostavljen HSLS-u tek 12. lipnja 1997., tj. tri dana prije održavanja izbora. U svezi s takvim postupkom, Ustavni sud smatrao je potrebnim upozoriti Izorno povjerenstvo da je svoje odluke dužno donijeti u primjerenom roku i odmah ih dostaviti svima kojih se one tiču.

Unatoč tomu, Ustavni sud je naveo da je odgovor Izbornog povjerenstva sukladan sadržaju Obvezatnih uputa broj V. i VI. koje su objavljene u NN 52/97 od 21. svibnja 1997. Time su te upute postale dostupne svima. Iz navedenih razloga, Ustavni sud nije našao osnove za prihvaćanje zahtjeva.¹⁷

3.2.9. Rješenje U-VII-741/1997

Ustavni sud odbio je zahtjev HSLS-a za provođenje nadzora nad određivanjem pojedinih biračkih mjesta na kojima će glasovati hrvatski državljani s pravom glasa u inozemstvu na izborima za predsjednika Republike 15. lipnja 1997. koja su organizirana izvan službenih prostorija diplomatsko-konzularnih predstavništva Republike Hrvatske u inozemstvu.¹⁸

Ustavni sud naveo je da Zakon o vanjskim poslovima (NN 48/96) u čl. 10. propisuje ustrojstvo diplomatskih i drugih predstavništva Republike Hrvatske, pri čemu razlikuje diplomatske misije i konzularne urede. Slijedom navedenog proizlazi da u inozemstvu više nema inozemnih ureda, a ostvarivanje biračkog prava hrvatskih državljana u inozemstvu osigurava se isključivo u organizaciji diplomatskih misija i konzularnih ureda uz suglasnost države primateljice i u mjestima koje ona odobrava. Tako određena biračka mjesta koja su određena u inozemstvu u prostorima koji se nalaze izvan zgrada diplomatsko-konzularnih predstavništva smatraju se područjem diplomatsko-konzularnog predstavništva.

Za ostvarivanje biračkog prava hrvatskih državljana u inozemstvu, uz te uvjete, bitno je da se izbori odvijaju pod kontrolom Izbornog povjerenstva Republike Hrvatske i da sva tijela koja provode izbore (birački odbori, promatrači) postupaju u skladu sa zakonom. Izorno povjerenstvo dužno

¹⁷ Pismo U-VII-740/1997 od 13. lipnja 1997.

¹⁸ Rješenje U-VII-741/1997 od 13. lipnja 1997., NN 62/97.

je objaviti koja su biračka mjesta označena i koji će birači glasovati na pojedinom mjestu.

Ustavni je sud zaključio da suglasnost države primateljice nije dovedena u sumnju, a određivanje biračkih mjesta i izbornih tijela provedeno je u skladu sa zakonom.

3.2.10. Priopćenje U-VII-742/1997

SDP je podnio prijedlog za nadzor u vezi s odlukom od 13. lipnja 1997. kojom je Izorno povjerenstvo Republike Hrvatske u povodu prigovora SDP-a utvrdilo da emitiranjem zabavnoglazbene priredbe *Lijepom našom* na Hrvatskom radiju nisu prekršene odredbe čl. 13. i 14. ZIPRH, jer da navedeni slučaj ne predstavlja izbornu promidžbu koje pravilnost i zakonitost nadzire to Povjerenstvo u smislu čl. 22/1. t. 6. ZIPRH.¹⁹

Drugom osporenom odlukom od 16. lipnja 1997. Izorno povjerenstvo je u svezi s prigovorom SDP-a od 15. lipnja 1997. zauzelo stajalište prema kojem objava sadržaja odluke Povjerenstva o prigovoru političke stranke ne predstavlja povredu pravila o izornoj promidžbi u smislu odredbe čl. 14/1. ZIPRH.

SDP je naveo da je navedenim načinom objave odnosno komentarom odluke Izornog povjerenstva u posljednjoj informativnoj emisiji sat vremena prije nastupa izborne šutnje, kad SDP više nije mogao odgovoriti, HRT prekršio ne samo svoja Programska pravila već i odredbe Zakona o javnom priopćavanju po kojima javna glasila moraju objavljivati istinite i cjelovite informacije.

Ustavni sud je izrazio stajalište da u vrijeme izborne promidžbe sva javna glasila moraju korektno i u skladu s pravilima struke objavljivati i prenositi izbornu promidžbu svakog kandidata, poštujući njihovu jednakost i ravnopravnost u izornoj promidžbi.

Hrvatska radiotelevizija, prema stajalištu Suda, posebice ima značajnu ulogu u izornoj promidžbi, pa stoga kad objavljuje odluke Izornog povjerenstva, kao i druge podatke vezane za izbornu promidžbu i izbore, to mora činiti tako da se gledateljstvu pruži točna, cjelovita i pravodobna informacija, poštujući pritom dostojanstvo, ugled i čast kandidata, a što

¹⁹ Riječ je bila o emitiranju zabavnoglazbene emisije na Hrvatskom radiju dana 11. lipnja 1997. u 23 sata, u kojoj da je glumac Martin Sagner, nastupajući u ulozi Dudeka, izvođenjem »šala« na račun predsjedničkog kandidata koji se vozi u kombiju povrijedio jednakost i ravnopravnost predsjedničkih kandidata u izornoj promidžbi.

bi sve bilo u skladu s odredbama čl. 13. Zakona o javnom priopćavanju odnosno Programskim pravilima HRT-a za praćenje izbora. Ustavni sud je zaključio da je u konkretnim slučajevima došlo do povrede pravila izborne promidžbe, međutim da te povrede nisu utjecale na rezultat izbora za predsjednika Republike.²⁰

3.2.11. Pismo U-VII-771/1997

U podnesku, nazvanom žalba, HSLŠ je naveo da je njegov zahtjev nepravilno odbijen, jer da se temeljio na odredbi čl. 80. ZUP-a, koji daje mogućnost strankama u postupku pravo razgledavanja spisa i prijepisa spisa na njihov trošak.

Osporenim dopisom Izorno povjerenstvo odbilo je traženje HSLŠ-a da mu se dostavi preslik zapisnika sa svih biračkih mjesta u Hrvatskoj i inozemstvu, jer da za takav zahtjev nema zakonske osnove, a ni stvarne mogućnosti (7.558 biračkih mjesta).

Ustavni je sud ocijenio da HSLŠ-u nisu povrijeđena prava u postupku izbora, obrazloživši da je točno da je HSLŠ u podnesku od 17. lipnja 1997. citirao odredbu čl. 80. ZUP-a, ali da je taj zahtjev prema Izbornom povjerenstvu bio postavljen isključivo radi dobivanja preslika svih zapisnika s biračkih mjesta u zemlji i inozemstvu.

Budući da je tek u podnesku upućenom Ustavnom sudu HSLŠ zatražio da mu se omogući razgledavanje i uvid u izborne spise, što nije sadržajno istovjetno s traženjem preslika zapisnika, a o čemu Izorno povjerenstvo nije rješavalo, Ustavni sud je naveo da HSLŠ ima mogućnost da se sa svojim zahtjevom ponovo obrati Izbornom povjerenstvu.²¹

4. Predsjednički izbori 2000.

Na izborima koji su održani nakon smrti predsjednika Tuđmana pobijedio je Stjepan Mesić. On je u drugom krugu održanom 7. veljače 2000. pobijedio Dražena Budišu. Prvi je krug održan 24. siječnja 2000.

²⁰ Priopćenje U-VII-742/1997 od 2. srpnja 1997.

²¹ Pismo U-VII-771/1997 od 2. srpnja 1997.

4.1. Izborni sporovi

4.1.1. Rješenje U-VIIA-12/2000

Ustavni sud odbio je žalbu HSP 1861 podnesenu protiv rješenja Državnog izbornog povjerenstva (DIP) kojim je odbačen njegov prigovor zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja Ante Đapića za predsjednika Republike.²² Obrazlažući rješenje kojim je odbačen prigovor podnositelja, DIP je naveo da prigovor zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja mogu podnijeti politička stranka, dvije političke stranke ili više političkih stranaka odnosno birači koji su predložili kandidata za predsjednika Republike, kao i sami kandidati. Budući da HSP 1861 nije predložio kandidata za predsjednika Republike, DIP je istaknuo da nije ovlašten na podnošenje prigovora.

U žalbi protiv navedenog rješenja DIP-a HSP 1861 je istaknuo da unatoč činjenici što nije istaknuo svoga kandidata za predsjednika Republike nema mjesta odbacivanju njegova prigovora jer je HSP 1861 politička stranka koja djeluje u Hrvatskoj legalno i legitimno pa stoga smatra da ima pravo podnositi prigovor zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja za predsjednika Republike.

Ustavni sud je naveo odredbu čl. 7/1. ZIPRH prema kojoj kandidate za predsjednika Republike mogu predlagati registrirane političke stranke i birači pojedinačno ili skupno. Odredbom čl. 44/1. ZIPRH određen je krug ovlaštenika na podnošenje prigovora DIP-u zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja. U taj krug ulaze: politička stranka, dvije ili više političkih stranaka odnosno birači koji su predložili kandidata za predsjednika Republike.

Budući da HSP 1861 nije predložio svoga kandidata za predsjednika, prigovor te političke stranke zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja Ante Đapića za predsjednika, prema ocjeni Ustavnog suda, podnesen je od neovlaštene osobe.

Na tvrdnju podnositelja da njegovo pravo na prigovor DIP-u proizlazi iz odredbe čl. 88. Ustavnog zakona te da mu slijedom toga treba priznati položaj stranke u postupku, Ustavni sud je naveo da su tom odredbom određeni ovlaštenici prava na žalbu Ustavnom sudu protiv rješenja nadležnog izbornog povjerenstva, a ne ovlaštenici na podnošenje prigovora zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja. Polazeći od te odredbe, kao

²² Rješenje U-VIIA-12/2000, www.usud.hr

i odredbe čl. 47/1. ZIPRH, u konkretnom slučaju nije sporno pravo podnositelja na podnošenje žalbe Ustavnom sudu. Međutim, Ustavni sud ne može prihvatiti stajalište podnositelja da se na temelju odredaba čl. 88. Ustavnog zakona bilo kome može priznati pravo na podnošenje prigovora DIP-u zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja, jer je to pitanje uređeno odredbom čl. 44/1. ZIPRH.

4.1.2. Rješenje U-VIIA-22/2000

Ovim rješenjem²³ odbijena je žalba Mire Ivanšić protiv rješenja DIP-a, kojim je odbijen prigovor Mire Ivanšić iz Zagreba zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja za predsjednika Republike pozivom na odredbu čl. 8. ZIPRH. U žalbi je podnositeljica navela da u ZIPRH nije propisan način unošenja traženih podataka niti da potpisi birača moraju biti vidljivi te da je stoga rješenjem DIP-a povrijeđeno pravo na tajnost glasovanja i izbor.

Prema čl. 8. ZIPRH, kandidati za predsjednika Republike su svi koji su predloženi od jedne političke stranke ili od više političkih stranaka i podržani pravovaljano prikupljenim potpisima najmanje 10.000 birača ili koji su predloženi od birača na temelju pravovaljano prikupljenih najmanje 10.000 njihovih potpisa. Prema odredbi čl. 22/1. t. 3., DIP propisuje obrasce u postupku pripreme i provođenja izbora.

Obvezatnim uputama broj II. o tiskanicama za provedbu izbora za predsjednika Republike Hrvatske (NN 143/99), i to t. 4., propisane su tiskаницe za provedbu izbora u postupku kandidiranja, između ostalih i tiskаницa OP-2 – Popis potpisanih birača koji podržavaju kandidaturu za predsjednika Republike. Kao sastavni dio navedenih Obvezatnih uputa objavljene su oznake, nazivi i sadržaj tiskаницa. Na objavljenoj tiskanici OP-1, koje je sastavni dio obrazac potpisanih birača koji su podržali kandidaturu (OP-2), pod t. 4. Napomena stoji: Podaci za potpisane birače unose se u obrazac pisaćim strojem ili čitljivo tiskanim slovima.

S obzirom na sve navedeno Ustavni sud je ocijenio da je osnovano odbijen prigovor žaliteljice budući da je navedeno rješenje DIP-a doneseno sukladno ZIPRH i Obvezatnim uputama.

²³ Rješenje U-VIIA-22/2000 od 11. siječnja 2000.

4.1.3. Rješenje U-VIIA-26/2000

Ustavni sud odbio je žalbu²⁴ Katice Oros izjavljenu protiv rješenja DIP-a kojim je odbijena njezina kandidatura, zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja, za predsjednika Republike pozivom na odredbe čl. 7., 8. i 9. ZIPRH. U žalbi je podnositeljica navela da ustraje kod svoje kandidature i da želi časne i poštene izbore. U konkretnom slučaju podnositeljica žalbe nije kandidaturi priložila popis potpisanih birača koji podržavaju njezinu kandidaturu. Stoga je Ustavni sud utvrdio da je osporeno rješenje DIP-a doneseno sukladno ZIPRH.

4.1.4. Rješenje U-VIIA-27/2000

Žalbu Stjepana Tonkovića izjavljenu protiv rješenja DIP-a Ustavni sud je odbio.²⁵ DIP je u pobijanom rješenju naveo da je Stjepan Tonković neovisno o ograničenjima vezanim za prikupljanje potpisa na biračkim mjestima mogao potpise prikupljati na svim drugim mjestima kao i svi ostali kandidati, a da je rok za predlaganje kandidata određen u skladu sa ZIPRH. Ostale navode DIP nije razmatrao jer ih je ocijenio neodlučnima.

Protiv navedenog rješenja Stjepan Tonković podnio je žalbu Ustavnom sudu u kojoj je u cijelosti ustrajao na svojim navodima iz prigovora dodatno i opširno još iznoseći svoje viđenje glede datuma raspisivanja predsjedničkih izbora, načina kandidiranja drugih predsjedničkih kandidata, posebice kandidata HDZ-a. Zbog svega je toga ostao kod prijedloga da se izbori za predsjednika Republike ponište te raspišu novi.

Iz utvrđenja DIP-a i navoda žalitelja Ustavni sud je utvrdio da je on sa svojim aktivistima odustao od prikupljanja potpisa za kandidaturu zato što mu navodno nije dopušteno to činiti u blizini biračkih mjesta. Glede te okolnosti Ustavni sud je ocijenio da time žalitelju nije onemogućen postupak kandidiranja budući da je to mogao činiti i na drugim mjestima kao i ostali kandidati, kako je to pravilno ocijenio i DIP.

4.1.5. Rješenje U-VIIA-28/2000

Ustavni sud odbio je žalbu Mladena Čizmića izjavljenu protiv rješenja DIP-a kojim je odbijena njegova kandidatura za predsjednika Republike,

²⁴ Rješenje U-VIIA-26/2000 od 12. siječnja 2000.

²⁵ Rješenje U-VIIA-27/2000 od 13. siječnja 2000.

pozivom na odredbe čl. 7., 8., 9. i 10. ZIPRH, jer kandidaturu za predsjednika nije podnio na valjanom obrascu te nije priložio popis potpisanih birača koji podržavaju kandidaturu i očitovanje o prihvaćanju kandidature za predsjednika Republike.²⁶

Podnositelj je naveo kako je u roku, prije parlamentarnih izbora, podnio svoju prijavu – pismo namjere – te je smatrao da to njegovo pismo *ex lege* prelazi u ponudu za izbor predsjednika Republike.

Odredbom čl. 10/2. ZIPRH propisano je da se uz prijedlog kandidata prilaže od suda ovjereno očitovanje kandidata o prihvaćanju kandidature. U konkretnom slučaju podnositelj žalbe nije kandidaturu podnio na valjanom obrascu, nije priložio popis potpisanih birača koji podržavaju kandidaturu te nije priložio očitovanje o prihvaćanju kandidature.

4.1.6. Rješenje U-VIIA-78/2000

Ovim rješenjem odbijena je kao neosnovana žalba Koalicije stranaka HSLŠ, HSS, SDP i HSU u Općinskom vijeću Kotoriba izjavljena protiv rješenja DIP-a. Koalicija stranaka HSLŠ, HSS, SDP i HSU u Općinskom vijeću Kotoriba podnijela je žalbu u vezi s rješenjem DIP-a kojim su odbijeni prigovori podnositelja na članstvo Ane Pišpek u Općinskom izbornom povjerenstvu (OIP) Kotoriba i prigovor u vezi s promjenom članova biračkih odbora.²⁷

U žalbi se navodi da je Ana Pišpek na lokalnim izborima 1997. ovjerala podatke koji nisu odgovarali podacima u osobnim dokumentima birača, zbog čega ne može biti član OIP. Za imenovanje biračkih odbora u žalbi je istaknuto da je OIP imenovao članove za sva četiri biračka mjesta u Općini Kotoriba 14. siječnja 2000., da bi, bez osnovanih razloga, 17. siječnja 2000. donio nova rješenja kojima su druge osobe imenovane za članove biračkih odbora.

Razmatranjem žalbenih razloga, spisa predmeta i osporenog rješenja, Ustavni sud je utvrdio da je Ana Pišpek imenovana zamjenicom člana OIP Općine Kotoriba rješenjem DIP-a od 31. prosinca 1999. Ono se temelji na odredbi čl. 22. t. 2. ZIPRH, a razlozi koji su izneseni u žalbi protiv njezina imenovanja nisu od utjecaja na obavljanje povjerenih zadataka. Ustavni sud je utvrdio da žalbeni razlozi u svezi s promjenom članova biračkih odbora nisu osnovani.

²⁶ Rješenje U-VIIA-28/2000 od 13. siječnja 2000.

²⁷ Rješenje U-VIIA-78/2000 od 24. siječnja 2000.

4.1.7. Rješenje U-VIIA-134/2000

Navedenim rješenjem²⁸ odbijena je žalba HSP 1861 izjavljena protiv rješenja DIP-a kojim je odbačen prigovor HSP 1861 podnesen od njegova predsjednika Dobroslava Parage zbog navodnih nepravilnosti u postupku izborne promidžbe predsjedničkog kandidata Dražena Budiše. Nepravilnosti su se po mišljenju HSP 1861 sastojale u tome što je imenovani zatajio određene podatke iz svoje prošlosti, primjerice da je 1971. bio član SKH i SKJ, čime da je počinio kazneno djelo lažnog predstavljanja te tako doveo u zabludu birače, zbog čega bi ga trebalo isključiti iz kandidature.

DIP je takav prigovor odbacilo pozivom na odredbu čl. 44/2. ZIPRH, jer je utvrdilo da HSP 1861 ne ulazi u krug osoba koje su tom odredbom ovlaštene na podnošenje prigovora zbog nepravilnosti u postupku izbora predsjednika Republike.

U izjavljenoj žalbi HSP 1861 ustrajao je na svojim navodima izloženim u prigovoru, posebice naznačujući da iz stajališta DIP-a proizlazi da kandidat za predsjednika Republike nije kandidat svih građana, odnosno da građani Republike Hrvatske nisu dužni pristupiti biranju predsjednika te da su dužne glasovati samo one političke stranke ili grupe građana koje su istaknule predsjedničkog kandidata. Stoga žalitelj predlaže donošenje odluke o isključenju Dražena Budiše iz kandidature za predsjedničkog kandidata te da se umjesto njega za protukandidata proglasi naredni predsjednički kandidat koji je osvojio najveći broj glasova, tj. dr. Mate Granić.

Ustavni sud je ocijenio da iz žalbenih navoda HSP 1861 proizlazi da HSP 1861, kao politička stranka, nije istaknuo kandidaturu svoga kandidata za predsjednika te da je pravilno i osnovano DIP ocijenio da žalitelj s obzirom na te zakonske odredbe nije ovlašten izjavljivati prigovor zbog eventualnih nepravilnosti u postupku kandidiranja za predsjednika Republike drugih kandidata odnosno izbora predloženih kandidata.

4.2. Nadzor

4.2.1. Pismo U-VII-24/2000

POL – Pokret za ljudska prava podneskom nazvanim »prigovor« tražio je od Ustavnog suda intervenciju u zaštiti ustavnih prava čovjeka i građani-

²⁸ Rješenje U-VIIA-134/2000 od 9. veljače 2000.

na zbog onemogućivanja skupljanja potpisa podržavanja kandidature za predsjednika Republike. Smatrao je da je skupljanje 10.000 potpisa potpore onemogućeno protuustavnim skraćivanjem roka.

Ustavni sud je utvrdio da u konkretnom predmetu nema osnove za postupanje u smislu odredbe čl. 86. Ustavnog zakona. Ustavni sud je naveo da se prema čl. 97/2. Ustava izbor novog predsjednika Republike mora obaviti u roku 60 dana od dana kada je bivši predsjednik prestao obavljati dužnost.

Odredbom čl. 3/2. ZIPRH propisano je da u slučaju prestanka mandata predsjednika Republike prema čl. 97/1. Ustava izbor za predsjednika raspisuje Vlada. Prema odredbi čl. 4. Zakona dan izbora određuje se odlukom o raspisivanju izbora. Od dana raspisivanja pa do dana izbora predsjednika Republike mora proteći najmanje 30 dana. Proizlazi da se izbori za predsjednika moraju obaviti unutar roka od 60 dana od dana kad je bivši predsjednik prestao obavljati dužnost, međutim, to ne znači da danom kada je bivši predsjednik prestao obavljati dužnost počinju teći rokovi iz ZIPRH. Ti rokovi počinju teći stupanjem na snagu odluke Vlade o raspisivanju izbora za predsjednika Republike, a to je u konkretnom slučaju 25. prosinca 1999.²⁹

4.2.2. Pismo U-VII-49/2000

U zahtjevu HSP 1861 za nadzor nad ustavnošću i zakonitošću izbora koji je podnesen u povodu kandidature Ante Đapića za predsjednika Republike Ustavni sud nije našao osnove za postupanje u smislu čl. 86. Ustavnog zakona.³⁰

HSP 1861 tražio je od Ustavnog suda da poništi kandidaturu Ante Đapića za predsjednika Republike navodeći da potpisi birača koji podržavaju kandidaturu Ante Đapića nisu prikupljeni na zakonit način te da DIP nije utvrdio pravovaljanost prikupljenih potpisa.

Uvidom u spis DIP-a koji se odnosi na kandidaturu Ante Đapića Ustavni sud je utvrdio da je DIP sukladno ZIPRH utvrdilo kandidaturu Ante Đapića za predsjednika Republike pravovaljanom, a navodi istaknuti u zahtjevu to utvrđenje nisu doveli u sumnju.

²⁹ Pismo U-VII-24/2000 od 25. siječnja 2000.

³⁰ Pismo U-VII-49/2000 od 19. siječnja 2000.

4.2.3. Pismo U-VII-54/2000

Ustavni je sud razmatrao zahtjev Hrvatskog pravnog centra za provedbu nadzora nad ustavnošću i zakonitošću izbora predsjednika Republike u dijelu koji se odnosi na glasovanje osoba koje nisu u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto. Centar je osporavao ustavnost i zakonitost odredbe st. 4. t. 2. Obvezatnih uputa VI. o načinu glasovanja osoba s tjelesnom manom, nepismenih osoba te osoba koje nisu u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto (NN 148/99).

Ustavni sud nije našao osnove za postupanje u smislu navoda da se osporenim odredbom ograničava biračko pravo osobama koje zbog određenih razloga ne mogu osobno doći glasovati na biračko mjesto.³¹

Ustavni je sud ocijenio da osporena odredba nije nesuglasna zakonskoj odredbi kojom se nalaže biračkom odboru da omogući glasovanje i osobama koje iz osobnih i opravdanih razloga ne mogu glasovati na samom biračkom mjestu, zbog čega im se to, nakon što obavijeste birački odbor, mora omogućiti u mjestu gdje se nalaze. Biračko je pravo zajamčeno Ustavom (čl. 45/1.). U ostvarenju biračkog prava osoba koje ne mogu pristupiti biračkom mjestu birački odbor na temelju zakona (i uputa) ima obvezu i takvim osobama omogućiti glasovanje, koje se stoga što je drugačije od uobičajenog glasovanja provodi na poseban način i u posebnim uvjetima. Da je to tako, potvrđuje i zakonska obveza biračkog odbora da takvo glasovanje poimenično unese u zapisnik o radu biračkog odbora (čl. 33/5. Zakona).

Prije svega, opravdano je i nužno očekivati da je takav birač fizički dostupan biračkom odboru, tj. da se nalazi u mjestu svojeg prebivališta gdje je i upisan u popis birača, kako bi se do njega došlo i obavilo glasovanje suglasno navedenom Zakonu i Uputama. Stoga nije suprotno propisima upozoravanje takvih birača o pravovremenom iskazivanju njihove želje za

³¹ Odredbom čl. 33/4. ZIPRH propisano je: »Kad birač, koji nije u mogućnosti glasovati na biračkom mjestu, obavijesti o tome birački odbor, odbor će mu omogućiti glasovanje.« U t. 2. navedenih Obvezatnih uputa VI. propisano je: »Kada birač nije u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto (jer je u bolnici, bolestan je kod kuće, ili je invalidna ili nepokretna osoba i slično), ako izrazi želju da glasuje, obavijestit će o tome birački odbor koji će mu omogućiti glasovanje. U tu svrhu predsjednik biračkog odbora odredit će najmanje dva člana ili zamjenike članova koji će birača posjetiti u mjestu gdje se nalazi i omogućiti mu glasovanje, vodeći računa o tajnosti glasovanja. Pritom će sam birač staviti glasački listić u omotnicu-kuvertu i zatvoriti je u prisutnosti članova odbora, koji će je, kad dođu na biračko mjesto, ubaciti u glasačku kutiju. Napominje se da će se glasovanje na opisani način obaviti samo u slučaju ako je birač dostupan biračkom odboru i kad je biračkom odboru pravovremeno izrazio svoju želju da glasuje.«

glasovanjem, jer se to može učiniti samo u onom vremenu u kojem se obavlja glasovanje, dakle od 7,00 do 19,00 sati. Birački odbor mora se organizirati radi odlaska s biračkog mjesta s obzirom na svoju osnovnu zadaću – neposredno provođenje glasovanja na izborima te osiguravanje pravilnosti i tajnosti glasovanja. Članovi biračkog odbora samo u vremenu glasovanja mogu otići do birača, omogućiti mu da glasuje te se nakon glasovanja s glasačkim listićem vratiti na svoje biračko mjesto. Takvo postupanje nije moguće ako je birač fizički nedostupan odnosno ako je svoju želju da glasuje izrazio u vremenu kad glasovanje faktično više nije moguće obaviti u vremenu od otvaranja do zatvaranja birališta. To će, primjerice, biti u slučaju kratkoće vremena jer je birač prekasno javio o svom stanju i želji da glasuje.

Dakle, osporenu odredbu Ustavni sud smatrao je kao dodatnu, konkretnu uputu i biračima i biračkom odboru kako postupiti u takvim specifičnim slučajevima da bi glasovanje bilo pravilno. Poblize određivanje pretpostavki pod kojima će se obaviti glasovanje navedenih osoba, kao što su njihova dostupnost i pravodobno obavještanje biračkog odbora, ne ograničava samo biračko pravo, već, upravo suprotno, pojašnjava postupak glasovanja i unaprijed obavještava kako biračke odbore što im je činiti u takvoj situaciji tako i same birače o njihovim obvezama u ostvarivanju svoga biračkog prava. Jedino mjerodavno ograničenje koje se mora uzeti u obzir, koje je uostalom u ostvarivanju općeg i jednakog biračkog prava predvidio i sam Zakon, pa tako i upute DIP-a, upravo je navedena objektivna situacija u kojoj se osobno nalazi sam birač.³²

4.2.4. Priopćenje i upozorenje U-VII-55/2000

HSLŠ je predložio Ustavnom sudu nadzor nad ustavnosti i zakonitosti izbora predsjednika Republike, u svezi s t. III. Obvezatnih uputa IV. o pravima i dužnostima promatrača i o načinu promatranja rada tijela za provođenje izbora za izbor predsjednika Republike Hrvatske (NN 148/99). HSLŠ je naveo da je pod t. III. navedenih Uputa utvrđeno da izborna tijelo kojeg se rad promatra može ograničiti broj promatrača političkih stranaka i broj promatrača nevladinih udruga ako nedostatak prostora ili drugi neotklonjivi razlozi ne dopuštaju istodobno promatranje svim promatračima, s tim da se broj promatrača političkih stranaka i promatrača nevladinih udruga koji istodobno promatraju rad DIP-a ne može ograniči-

³² Pismo U-VII-54/2000 od 19. siječnja 2000.

ti na manje od po pet promatrača, a broj promatrača koji prate rad drugih izbornih tijela ne može se ograničiti na manje od po tri promatrača. Dalje se navodi u prijedlogu HSLS-a da će promatrači, kad izborno tijelo doneše odluku o ograničenju broja promatrača, dogovorom odrediti koji će od njih prisustvovati radu izbornog tijela, a ako se dogovor ne postigne, izbor između promatrača obaviti će član izbornog tijela rad kojeg se promatra izvlačenjem listića s nazivom političkih stranaka odnosno nevladinih udruga.

Podnositelj prijedloga smatra da je to u neskladu sa ZIPRH u dijelu koji se odnosi na promatrače političkih stranaka (čl. 23. i 24.) te predlaže da Ustavni sud poništi osporeni dio naprijed navedenih Obvezatnih uputa.

ZIPRH u čl. 24/4. utvrdio je pravo registriranim političkim strankama koje su predložile kandidata za izbor predsjednika Republike da mogu odrediti promatrače koji će pratiti rad tijela za provođenje izbora. Iz te zakonske odredbe proizlazi pravo svakoj registriranoj političkoj stranci koja je predložila kandidata za izbor predsjednika Republike da može odrediti promatrače koji će pratiti rad tijela za provođenje izbora. Dakle, svaka takva registrirana politička stranka može, ali ne mora odrediti svoje promatrače. Ako takve političke stranke odrede svoje promatrače, nitko im ne može naknadno ograničiti to zakonsko pravo. Nadalje, odredbom čl. 24/5. određeno je da će DIP svojim obvezatnim uputama utvrditi prava i dužnosti promatrača kao i način promatranja rada tijela za provođenje izbora. Na temelju tih zakonskih odredaba DIP je propisao osporene upute.

Međutim, t. III. osporenih Uputa, kojom se pokušao riješiti jedan tehnički problem, potencijalno može imati kao posljedicu to da »ako nedostatak prostora ili drugi neotklonjivi razlozi ne dopuštaju istovremeno promatranje svim promatračima registriranih političkih stranaka i nevladinih udruga«, stranka koja je predložila kandidata za izbor predsjednika Republike ili nevladina udruga ostanu bez svojih promatrača. Sud stoga ocjenjuje da bi se pravo političkih stranaka da prate rad izbornih tijela u nastupu naprijed navedenih okolnosti moglo ograničiti samo u pogledu broja promatrača određene političke stranke – predlagača kandidata za izbor predsjednika Republike ili nevladine udruge koji prate rad pojedinog izbornog tijela, a taj broj ni u kojem slučaju ne bi mogao biti manji od jednog promatrača.

Shvaćajući poteškoće kojima su izložena izborna tijela zbog »nedostatka prostora ili drugih neotklonjivih razloga«, Ustavni sud je naveo da se ne može ispustiti iz vida činjenica da je pravo političkih stranaka koje su predložile kandidata za izbor predsjednika Republike, a isto tako i nevladinih

udruga, glede određivanja svojih promatrača koji će pratiti rad tijela za provođenje izbora njihovo izborno pravo predviđeno naprijed navedenim Zakonom. Stoga je nužno stvoriti sve pretpostavke koje omogućuju ostvarivanje tog prava na Zakonom predviđeni način, dok je drukčija rješenja potrebno izbjegavati, poglavito ako ona nisu sukladna Zakonu.

Slijedom navedenog, Ustavni sud je utvrdio da t. III. Obvezatnih uputa IV. o pravima i dužnostima promatrača i o načinu promatranja rada tijela za provođenje izbora za izbor predsjednika Republike nije u suglasju s odredbama ZIPRH. Ustavni je sud na temelju odredbe čl. 86. Ustavnog zakona upozorio na to DIP i o tom upozorenju obavještava javnost putem sredstava javnog priopćivanja.³³

5. Predsjednički izbori 2005.

Vlada je odredila da će se izbori za predsjednika Republike održati 2. siječnja 2005.³⁴ DIP je odredio da će se ponovljeni izbori održati 16. siječnja 2005. Pravo da budu birani imali su kandidati koji su u prvom glasovanju dobili najviše glasova: Stjepan Mesić i Jadranka Kosor.³⁵ Na izborima je pobijedio Stjepan Mesić koji je tako izborio drugi predsjednički mandat.³⁶

³³ Priopćenje i upozorenje U-VII-55/2000 od 19. siječnja 2000., NN 7/00 i www.usud.hr

³⁴ Odluka o raspisivanju izbora objavljena je u NN 168/04.

³⁵ Odluka o ponavljanju izbora za predsjednika Republike Hrvatske objavljena je u NN 3/05.

U NN 8/05 DIP je donio Odluku o objavi konačnih rezultata izbora za predsjednika Republike Hrvatske održanih 2. i 9. siječnja 2005. (izbori su bili ponovljeni na dva izborna mjesta). Stjepan Mesić je dobio 48,92%, a Jadranka Kosor 20,31% glasova u prvom krugu. Na izborima su kao kandidati sudjelovali i Boris Mikšić, Đurđa Adlešić, Slaven Letica, Ljubo Česić, Ivić Pašalić, Anto Kovačević, Miroslav Blažević, Miroslav Rajh, Doris Košta, Mladen Kešer i Tomislav Petrak (navedeni prema rezultatima u prvom krugu).

³⁶ DIP je u NN 16/05 utvrdio i objavio konačni i službeni rezultat izbora. Utvrđeno je da je od ukupno 4.392.220 birača upisanih u popis birača glasovalo 2.241.760, od čega je nevažećih listića bilo 35.617. Stjepan Mesić dobio je 1.454.451 ili 65,93%, a Jadranka Kosor 751.692 ili 34,07% glasova.

5.1. Izborni sporovi

5.1.1. Odluka U-VIIA-22/2005

Ustavni sud odbio je žalbu Borisa Mikšića podnesenu protiv rješenja DIP-a kojim je odbijen prigovor Borisa Mikšića, nezavisnog kandidata, podnesen zbog nepravilnosti u postupku izbora održanih 2. siječnja 2005. Prigovor je podnesen »na postupak izbora, i to: promatranje prebrojavanja glasova kod Državnog izbornog povjerenstva RH«, uz zahtjev da se ponovi izborna radnja »prebrojavanja glasova kod Državnog izbornog povjerenstva«.³⁷

DIP je utvrdio u osporenom rješenju da »nije bilo uvjeta za prihvaćanje zahtjeva za promatranje prebrojavanja glasova kod Državnog izbornog povjerenstva od strane predstavnika predsjedničkog kandidata Borisa Mikšića neposredno« ističući da »nije točna tvrdnja da bi gospodin Mikšić kao nezavisni predsjednički kandidat bio onemogućen u promatranju rada Državnog izbornog povjerenstva«, već se on sam nije koristio mogućnostima koje mu za ostvarivanje prava na promatranje rada DIP-a daju ZIPRH i Obvezatne upute br. III o pravima i dužnostima promatrača i o načinu promatranja rada tijela za provođenje izbora za predsjednika Republike Hrvatske (NN 170/04).

U žalbi se upućuje na nesuglasnost Obvezatnih uputa III s čl. 24/4. ZIPRH. Žalitelj je naveo da tom odredbom nije izrijekom zabranjeno promatranje izbornih radnji od predstavnika nezavisnih kandidata te da je DIP tu zakonsku odredbu pogrešno protumačio i primijenio. Istaknuo je da su za promatranje izbora najviše zainteresirani sami kandidati, a tek zatim svi ostali »predviđeni« Obvezatnim uputama broj III pa da stoga ima ista prava kao i kandidati političkih stranaka. Zbog navedenog »nije imao razloga reagirati na Obvezatne upute broj III, jer se iz njih nikako nije moglo zaključiti da bi svoja prava neovisni kandidati trebali ostvarivati putem nevladinih udruga«.

Žalitelj je naveo i da je Obvezatnim uputama broj III »izmijenjena« odredba čl. 24. ZIPRH tako da su ograničena i smanjena prava na praćenje rada tijela za provođenje izbora nezavisnom kandidatu u odnosu prema kandidatu političke stranke. Prema mišljenju žalitelja, ograničenje prava nezavisnih kandidata za predsjednika Republike sastoji se u tome što su nevladine udruge vezane uz rok u kojem mogu zatražiti od DIP-a dozvolu

³⁷ Odluka U-VIIA-22/2005 od 5. siječnja 2005., www.usud.hr

za promatranje rada izbornih tijela, dok političke stranke »obavljaju promatranje neposredno bez roka prijave«.

Ustavni je sud utvrdio da u konkretnom slučaju žalitelj nije ispunio propisane pretpostavke pod kojima je mogao ostvariti pravo na promatrače koji bi pratili rad tijela za provođenje izbora. Njegov zahtjev za promatranje rada DIP-a u postupku »prebrojavanja glasova« podnesen je izravno DIP-u na sam dan izbora 2. siječnja 2005. u 11:30 sati. Stoga je takav zahtjev osnovano odbijen i za to su prema stajalištu Ustavnog suda u osporenom rješenju dani obrazloženi i valjani razlozi. Ustavni sud je utvrdio da osporenim rješenjem žalitelju nije povrijeđeno njegovo ustavno pravo jednakosti pred zakonom, jer su prema svim nezavisnim kandidatima za predsjednika Republike važile jednake pretpostavke pod kojima su mogli osigurati promatrače radi praćenja rada tijela za provođenje izbora.

Ustavni je sud naveo da ocjena suglasnosti Obvezatnih uputa III s mjerodavnim odredbama ZIPRH može biti predmet ustavnosudskog postupka ocjene suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom u skladu s čl. 128. podst. 2. Ustava i mjerodavnim odredbama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (NN 49/02 – pročišćeni tekst), a ne predmet izbornog spora. Stoga Ustavni sud nije nadležan razmatrati taj dio žalbenih navoda u ovom postupku.

5.1.2. Odluka U-VIIA-79/2005

Ovom odlukom odbijena je žalba Borisa Mikšića podnesena protiv rješenja DIP-a kojim je odbijen kao neosnovan prigovor Borisa Mikšića, nezavisnog kandidata za predsjednika Republike.³⁸

Prigovor nazvan »žalba – zahtjev za ponavljanje predsjedničkih izbora« podnesen je zbog, prema navodima žalitelja, određenih nepravilnosti u postupku izbora za predsjednika Republike održanih 2. siječnja 2005. Žalitelj je u prigovoru zahtijevao od DIP-a »naknadno prebrojavanje glasova i usporedbu istih s listama popisa birača«.

Ustavni sud je utvrdio točnom činjenicu da su na 20 biračkih mjesta u Gradu Zadru, od ukupno 21 navedenog u prigovoru i žalbi, birački odbori preuzeli manji broj glasačkih listića no što je bio ukupan broj birača upisanih u izvadak iz popisa birača za pojedino biračko mjesto. Ustavni sud je utvrdio da su nadležna izborna povjerenstva odgovorna za dostavu na pojedino biračko mjesto dovoljnog broja glasačkih listića, što se pro-

³⁸ Odluka U-VII-79/2005 od 10. siječnja 2005., NN 5/05 i www.usud.hr

cjenjuje prema broju ukupno upisanih birača u izvatke iz popisa birača za pojedino biračko mjesto, a taj se broj glasačkih listića službeno evidentira i podliježe nadzoru nadležnih tijela.

Po naravi stvari, dovoljan broj glasačkih listića na pojedinom biračkom mjestu jest onaj koji je jednak ukupnom broju upisanih birača u izvadak iz popisa birača za to biračko mjesto. Ustavni sud je napomenuo da se u provedbi izbora tog mjerila treba pridržavati, unatoč tome što pozitivnim propisima takva obveza nije formalno propisana, pa stoga ne može ni doći do nezakonitosti ili nepravilnosti u postupku izbora sve dok je svakom pojedinom biraču koji pristupi na biračko mjesto osiguran pripadajući mu glasački listić.

U konkretnom slučaju nedvojbeno je utvrđeno da je na svakom od navedenih 20 biračkih mjesta u Gradu Zadru zaprimljen broj glasačkih listića istovjetan broju koji je naveden u pripadajućem zapisniku o radu biračkog odbora. Zaprimljeni broj glasačkih listića – iako od 2% do 18% manji od ukupnog broja upisanih birača na pojedinim biračkim mjestima – u velikoj mjeri premašuje broj birača izašlih na izbore na tim biračkim mjestima. Budući da je svakom biraču koji je pristupio glasovanju na navedenim biračkim mjestima bio osiguran glasački listić, Ustavni sud je ocijenio neosnovanim žalbeni navod žalitelja da se na tim biračkim mjestima radilo o nepravilnostima koje su u konkretnom slučaju utjecale ili mogle utjecati na rezultate izbora za predsjednika Republike održanih 2. siječnja 2005.

Ustavni sud nadalje je utvrdio da je DIP pravilno ocijenio da nijedan od navedenih priloga ne upućuje na zaključak o učinjenim nepravilnostima u postupanju nadležnih tijela za provođenje izbora koje su utjecale ili mogle utjecati na rezultat izbora.

Ustavni sud je upozorio da pojedini prilozi kojima je žalitelj potkrijepio svoje tvrdnje o nepravilnostima u postupku izbora spadaju u skupinu uvredljivih podnesaka (npr. t. 10. priloga – pismena izjava o ukradenim glasovima iz Požege) pa se DIP o njima osnovano nije očitovao niti su oni bili predmet razmatranja u žalbenom postupku pred Ustavnim sudom.

Prigovor u vezi s navodnim nepravilnostima na biračkim mjestima u Čapljini žalitelj je prvi put istaknuo u žalbi protiv rješenja DIP-a, pa o njemu u prethodnom postupku u kojem se odlučivalo o prigovoru DIP nije raspravljao ni odlučivao. Ustavni sud je utvrdio pravilnim stajalište DIP-a da je riječ o samostalnom prigovoru, prvi put istaknutom tek u žalbenom postupku, pa se ima smatrati da je podnesen izvan roka propisanog čl. 45. ZIPRH.

5.1.3. Rješenje U-VIIA-121/2005

Ustavni sud odbacio je žalbu Petra Marije Radelja podnesenu protiv dopisa DIP-a.³⁹

Člankom 91/1. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu propisano je: »Političke stranke, kandidati, najmanje 100 birača ili najmanje 5% birača izborne jedinice u kojoj se provode izbori imaju pravo protiv rješenja nadležnoga izbornog povjerenstva u zaštiti izbornog prava podnijeti žalbu Ustavnom sudu (izborni spor).« Člankom 47. ZIPRH određeno je: »Protiv rješenja Izborne komisije Republike Hrvatske podnositelji prigovora kao i kandidat za predsjednika Republike koji je nezadovoljan takvim rješenjem imaju pravo žalbe Ustavnom sudu Republike Hrvatske.«

Slijedom navedenih odredbi Ustavni sud je utvrdio da žalitelj nema ovlast za podnošenje žalbe. Ujedno je napomenuo da je osporeni dopis DIP-a po svojoj naravi obavijest.

5.1.4. Odluka U-VIIA-372/2005

Navedenom odlukom Ustavni sud odbio je žalbu Dobroslava Parage podnesenu protiv rješenja DIP-a kojim je odbačen njegov prigovor, podnesen zbog nepravilnosti u postupku izbora predsjednika Republike održanih 2. i 16. siječnja 2005. U prigovoru se navodi da izbori nisu bili pripremljeni ni provedeni po važećem izbornom zakonu jer da je na izborima sudjelovalo pet stotina i pet tisuća više birača negoli u Republici Hrvatskoj ima punoljetnih osoba s biračkim pravom. Predložio je se da se izbori ponište kao nelegalni i nelegitimni.⁴⁰

DIP je odbacio prigovor kao nedopušten utvrdivši da žalitelj ne pripada krugu ovlaštenika na podnošenje prigovora u postupku kandidiranja odnosno prigovora zbog nepravilnosti u postupku izbora te da podnositelj nije bio predlagatelj kandidature nijednog kandidata za predsjednika Republike.

Na temelju čl. 91/1. Ustavnog zakona i Odluke Ustavnog suda U-I-2495/2002 od 11. svibnja 2004. (NN 69/04 i 99/04 – ispravak) u vezi s čl. 44/1. i 44/2. ZIPRH prigovor zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja i u postupku izbora za predsjednika Republike DIP-u mogu podnijeti političke stranke, kandidati, najmanje 100 birača ili najmanje 5% birača iz-

³⁹ Rješenje U-VIIA-121/2005 od 12. siječnja 2005., www.usud.hr

⁴⁰ Odluka U-VII-372/2005 od 24. siječnja 2005., www.usud.hr

borne jedinice u kojoj se izbor provodi u roku 48 sati računajući od isteka dana kad je izvršena radnja na koju je stavljen prigovor.

Ustavni sud je utvrdio da žalitelj nije Ustavnom sudu predočio dokaz iz kojeg bi proizlazilo da je on, kao što tvrdi u žalbi, bio predlagač kandidature nekog od predsjedničkih kandidata.

5.1.5. Odluka U-VIIA-373/2005

Kao neosnovana odbijena je žalba Josipa Barišića izjavljena protiv rješenja DIP-a kojim je odbačen njegov prigovor podnesen zbog nepravilnosti u postupku izbora za predsjednika Republike. Prigovor je odbačen s obrazloženjem da žalitelj nije ovlaštena osoba za podnošenje prigovora u izbornom sporu.⁴¹

Žalitelj je u žalbi naveo da ne može prihvatiti rješenje DIP-a jer smatra da je u konkretnom slučaju riječ o kaznenom djelu koje je dužan prijaviti svaki građanin koji ga uoči, a njega je punomoćnik HSS-a Zvonko Ibriks ovlastio, na temelju čl. 7. Statuta HSS-a, za promatranje na spornom biračkom mjestu. Naveo je da iz tehničkih razloga punomoćnik nije mogao u Zakonom predviđenom roku potpisati njegov prigovor upućen DIP-u, ali da je s njim upoznat i suglasan. Od Ustavnog suda traži uvažavanje svoje žalbe i poduzimanje radnji i mjera radi sprečavanja izigravanja ustavnih prava građana.

Utvrdivši da žalitelj nije ovlaštena osoba za podnošenje prigovora, Ustavni sud je ocijenio da je osporeno rješenje DIP-a doneseno sukladno Zakonu.

5.1.6. Odluka U-VIIA-374/2005

Tom odlukom Ustavni je sud odbio žalbu Mire Ivanšić iz Zagreba izjavljenu protiv rješenja DIP-a kojim je odbačen njezin prigovor podnesen zbog nepravilnosti u postupku izbora za predsjednika Republike. Prigovor je odbačen s obrazloženjem da žaliteljica nije ovlaštena osoba za podnošenje prigovora u izbornom sporu.

Utvrdivši da žaliteljica nije ovlaštena osoba za podnošenje prigovora, Ustavni sud je ocijenio da je osporeno rješenje DIP-a doneseno sukladno Zakonu.⁴²

⁴¹ Odluka U-VII-373/2005 od 24. siječnja 2005., www.usud.hr

⁴² Odluka U-VII-374/2005 od 25. siječnja 2005., www.usud.hr

5.2. Nadzor

5.2.1. Pismo U-VII-1/2005

Podneskom od 1. siječnja 2005. Ustavnom sudu su se obratili izborni stožeri kandidata za predsjednika Republike Doris Košte, prof. dr. sc. Slavena Letice, Ljube Česića i Miroslava Rajha, a u svezi sa sadržajem središnjeg Dnevnika prikazanog na 1. programu Hrvatske radiotelevizije dana 31. prosinca 2004. u 19,30 sati. Tim su podneskom, prema ocjeni Ustavnog suda, tražili nadzor nad ustavnošću i zakonitošću izbora za predsjednika Republike. U podnesku je istaknuto da »zadnja prognoza« o naklonosti birača prema pojedinim predsjedničkim kandidatima koja je objavljena u Dnevniku sadržava »nedopustivu sugestiju na volju svakog pojedinog birača«. Ističući neprihvatljivost objavljivanja navedenog priloga neposredno uoči izborne šutnje te upozoravajući na povredu jednakosti svih predsjedničkih kandidata, zahtijevali su:

- »– neodgodivu suspenziju održavanja predsjedničkih izbora i odgodu održavanja za najmanje 6 tjedana,
- hitno i neodgodivo očitovanje glavnog ravnatelja Hrvatske radiotelevizije Mirka Galića, glavne urednice Marije Nemčić i predsjednika Programskog vijeća Vladimira Ljevaka o razlozima objave ove sugestivne ankete koja predestinira samo jednog kandidata već u prvom predizbornom krugu, odnosno
- neodgodivu ostavku gospodina Mirka Galića na dužnost ravnatelja Hrvatske radiotelevizije, kao i navedenih odgovornih djelatnika Hrvatske televizije, javnom objavom u večerašnjem izdanju Dnevnika na prvom programu HTV-a. (...)«

Imajući u vidu činjenicu da Hrvatska radiotelevizija ima posebno značajnu ulogu u izornoj promidžbi, Ustavni sud je istaknuo da u objavljivanju informacija vezanih za izbore mora poštovati načela uravnoteženosti i nepristranosti. Međutim, to ne isključuje pravo Hrvatske radiotelevizije da, poštujući navedena načela, samostalno odlučuje o odabiru priloga koje će objaviti tijekom razdoblja izborne promidžbe za izbor predsjednika Republike.

Uvidom u videozapis spornog dijela Dnevnika te očitovanja Hrvatske radiotelevizije, Ustavni sud je utvrdio da sporni prilog sadržava rezultate istraživanja agencije Puls o podršci birača kandidatima za predsjednika Republike. Dana 31. prosinca 2004. (kad je objavljen sporni prilog) još nije nastupila izborna šutnja u smislu čl. 15. ZIPRH. Stoga je Sud ocijenio

da u konkretnom slučaju nisu povrijeđene mjerodavne odredbe ZIPRH. Ustavni je sud utvrdio da u konkretnom predmetu nisu ispunjene pretpostavke za postupanje u smislu odredbe čl. 89. Ustavnog zakona.

Polazeći od odredaba Ustavnog zakona kojima je propisana nadležnost Ustavnog suda u provođenju nadzora ustavnosti i zakonitosti izbora, Ustavni sud istaknuo je u povodu dijela podneska kojim je tražena neodgodiva suspenzija održavanja predsjedničkih izbora (šest tjedana), zatim očitovanje glavnog ravnatelja, glavne urednice i predsjednika Programskog vijeća Hrvatske radiotelevizije o razlozima objave spornog priloga u Dnevniku te ostavka gospodina Mirka Galića na dužnost glavnog ravnatelja i navedenih odgovornih djelatnika Hrvatske radiotelevizije nije u nadležnosti Suda.⁴³

6. Zaključak

Zanimljivost predstojećih predsjedničkih izbora ogleda se i u okolnostima u kojima se održavaju. Hrvatska je zahvaćena ekonomskom i financijskom krizom. Kojoj će političkoj opciji birači dati povjerenje, uvelike će ovisiti i o stranačkoj potpori predsjedničkom kandidatu, ali i o osobnosti kandidata, osobito onih koji imaju sve manje doticajnih točaka s matičnom strankom.

⁴³ Pismo U-VII-1/2005 od 5. siječnja 2005., www.usud.hr

PRESIDENTIAL ELECTIONS IN THE PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Summary

The paper provides a comprehensive overview of the Constitutional Court's practice regarding presidential elections in the Republic of Croatia. The practice encompasses electoral cases and the role of the Constitutional Court in supervision of the elections. Presidential elections were held in 1992, 1997, 2000, and 2005. Currently, the country is undergoing the campaign preceding the fifth election since gaining its independence.

Key words: President of the Republic of Croatia, elections, right to vote, Constitutional Court